

gyökeresedjék. Kell, hogy a pedagógusok figyelme fokozott mértékben terelődjék a nevelés erkölcsi eszményei felé. «Az erkölcsi nevelés ölelje fel az összes erkölcsi érzelmeket, de tegye harmonikussá a kiképzést oly módon, hogy az egységes erkölcsi öntudat kialakítása végett az erkölcsi nevelés középpontjává a nemzeti érzést tegye.» — E legutóbbi kívánságban egyetértünk talán valamennyien. A háború erkölcsi hatását azonban immár nem látjuk rózsás színben. Eleinte valóban sok jót láttunk, de akkor nem siettünk mindezt elmélyíteni, teljesen szabadon hagytuk az utat a kedvezőtlen hatásoknak, s így azok a nemesítő hatások ma már csak emlékezeti képek, még pedig öntudatlanul eszményített alakban. Minél tovább folyik a háború, a sok és nagy rossz hatása annál többfelől és annál mélyebbről bukkan fel. Természetesen annál nagyobb szükség van a helyzet ismeretén alapuló, következetes nevelésre.

Katholikus Nevelés (5. sz.). *Túri Béla* «Nevelés a háború után» címen azt a tapasztalatot írja le, hogy a háborút minden borzalmassága mellett is az erkölcsi erők hatalmas felébresztőjének kell elismerni; az emberek látják, hogy él valami az egyéniségen felül, van az egésznek élete, él, amit úgy hívnak: nép, haza, állam; a nemzetek és egyének előtt egységes cél, fenséges eszme csillant fel: a haza megmentése. Ebből azt a tanulságot vonja le, hogy az egyént és a társadalmat az menti meg a szűkös, önző, anyaghoz tapadó gondolkodástól, az egyéni léhaságtól és nemzeti tespedéstől, ha az egyének és nemzetek gondolatvilágát nagy eszmék varázsa alá helyezzük. A német irodalomra hivatkozva megállapítja, hogy a háború mindenütt a nemzeti érzések ápolását helyezte előtérbe s a haza, az állam eszméje ma a legelevenebb, legszínesebb és az ember természetét legjobban megragadó világkép. «A nemzeti géniusz szellemével kell átjárni» a magyar ifjak lelkét is, de nem szabad röghöz kötni az eszméket: «a nemzeti individualitás természetes kifejtése mellett, ami az egyéneknek is csak gazdagságot, tradíciókból és nemzeti célokból kisugárzó energiát ad, az általános emberi vagy helyesebben krisztusi eszmét és világnézetet be kell vetíteni a lelkekbe»; a Krisztus gondolatától egyeseket és tömegeket mozgató hatást várhatunk, «ha azok a maguk tisztá eszményiségében tüzelnek az emberiség égboltján».

Uránia (5. sz.). *Ellend József* újabb részletet közöl a sárospataki főiskola multjára vonatkozó tanulmányaiból; mostani tárgya: a jogakadémia a Bach-korszakban. Nagy érdeklődéssel kísérvük mindenik közleményt, de sajnálattal látjuk, hogy így különböző helyeken közül egy-egy részletet s nem remélhetjük, hogy az egésznet együtt ki is adja. Akár a főiskola előljárósága, akár maga az egyházkerület találhatna módot a sárospataki főiskolai és egyházkerületi levéltár köréből újabban ismét szép számmal kikerülő közlemények egybefoglalására. — *Rapacs R.* a tudományok történelmének nevelő hatásáról írva, nagyon helyesen arra hívja fel a figyelmet, hogy a tudományok történetében, különösen a hazai tudományosság multjában a nevelés szempontjából mindeddig fel nem használt kincs rejlik. Idézi Budai Ézsaiást, aki 1804-ben javasolta, hogy a debreczeni főiskolában mindenik tanár adja elő tudományának irodalmát és tör-

ténetét is. Ha túlzásnak tartjuk is azt, hogy «mindenféle iskolában egyképen igen fontos lenne a tudományok történetének tanítása», felettébb szükséges ez a főiskolában s — ha valaha lenne nálunk az egyetemre átvezető liceum — a tudományos tanulmányokra való előkészítésben is nevezetes helynek kellene erre jutnia. S hogy a magyar tudomány multjáról mily keveset tudunk, arra bizony méltán gondolunk szégyenkezve. — *Strömpl Gábor* a tájékozódó képesség fejlesztéséről szól röviden, de figyelemreméltóan. Eszköze: a térképolvasás és a kirándulás, a kettő együtt is. A térképolvasást ismert vidék térképén kell kezdeni, mert csak így tudhatja a tanuló a valóságot a kicsinyített képével, a térképpel, összeegyeztetni. Az oroszok a térképolvasást komolyan gyakoroltatják; erről a szerző egy kubani kozákkal való beszélgetésben győződött meg.

KÜLFÖLDI LAPOKBÓL.

A céh, az élet és az iskola. Ezen a címen a berlini *Tag* 1916: 15. sz.-ban *G. Budde* újra felemlíti azt a nálunk sem ismeretlen körülményt, hogy a középiskolai reform kérdésében nagyon sokan csupán a saját szaktudományok érdekeit nézik és így a nevelés meg a művelődési politika egyetemes szempontjai kevésbé érvényesülhetnek. Ezt a jelenséget emberileg érthetőnek találja, de az egészséges fejlődés veszedelmét látja benne. Az egyes tudományok szakemberei ugyanis nem mindig és nem eléggé tudnak megszabadulni céhbéli előítéletektől és egyoldalúságoktól, holott az iskola kérdéseit általános nevelési célok és az élet követelményei alapján kellene megoldani (l. *Deutsche Blätter für erz. Unt.* XLIII. évf., 25. sz.). Ez a vélemény most egyszerre több oldalról hangzik. *Jak. Ferd. Schmidt*, a pedagógia egyetemi tanára Berlinben, a középiskolai túlterhelés okát abban látja, hogy a követelményeket az egyes szakok egyetemi tanárai szabják meg, de nem az iskola, hanem a saját szakjuk egyetemi művelése szempontjából (l. *Norrenberg* kötetében: *Die deutsche höh. Schule nach dem Kriege*). S ugyanezt a gondolatot fejezi ki teljesebben *Gaudig*: a német iskola átalakításán gondolkozni kell, mert a német nép élete lényegesen átalakul a háború után, az iskola pedig ennek az életnek a része; de meg kell változnia a mai állapotnak: az iskolai kérdésekben nincs helye a szakérdekeknek (Fachegoismus), csak egyetemes, alapvető elvek adhatnak helyes irányt és ilyen elvek megvitatása lehet az iskola megújítására az egyedüli komoly kiindulás; nem elég «iskolás» módon gondolkozni, azaz úgy, mintha az iskola falán túl nem volna élet, hanem az iskolát a mai élet mozgalmaiban kell néznünk s a jövőre irányuló feladatait az élet mindenféle jelenségeiből kell megállapítanunk (*Zschr. f. päd. Psych. u. exp. Päd.* 1916: 5—6. sz.) E szavaknak talán nagyobb hatása lesz, mint néhány évvel ezelőtt *Ostwaldnak*, ki *Wider das Schulelenc* c. füzetében (1907) egészen hasonlólt mondott. — Ezek idézésének különben nem az a megnyugtatás a célja, hogy ime, még a németek sem tudtak